

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

91 (439Bp) 09

Szerző:

[Gagyfi János]

Cím:

Kalandozások Óbudán

"1922"

Forrás:

Magyarország

Személy

Pp.

1922. 7. 24

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Olc)

Kalandozások Óbudán

— A Magyarország tudósítójától —

Kirándulni többek közt kétféleképpen lehet: térképpel, vagy térkép nélkül. Első esetben az ember nekiindul az orra után a világnak, erre megy, arra megy, nem kéri magát semmihez, nagyra van vele, ha valami szépet felfedez, nem veszi észre, ha óriási kerülőket csinál és így nem is bosszankodik érte, végre is csak eljut valahová, haza pedig biztosan eltalál, ha már elég volt a kirándulásból. Budapest környéke nem afrikai őserdő. Ha térképpel indul el a kiránduló, kitűz valami célt maga elé, minden sarkon megnézi a térképet, találgatja, hogy jól megy-e, észre nem vesz utközben semmit, mert csak a célra gondol, hallatlan dühbe jön, ha a térkép alapján megállapítja, hogy egyenesebben is lehetne arra menni, de valami természeti, vagy mesterséges akadály miatt nem lehet, végre is a legtöbb esetben eltéved s egy elrontott nap szomorú emlékével átkozódva ér haza. Nem mondom, hogy halálos biztonsággal mindig így történik a kétféle kirándulás, mert utóvégre ol lehet tévedni térkép nélkül is és el lehet igazodni a térkép ellenőre is, de hát ez kivételes eset.

Nekivágok Óbudának

Mindaz onnan jutott eszembe, mert szerkesztőségünk közismert barátja úgy találta, hogy vasárnapi beszámolóim sokkal pontosabbak lehetnének, ha térkép szerint mennék és pontosan leírnék minden utat és utcát, mert ő is szeretné

gyanezeket az utvonalakat bejárni. Meglisztelt tehát egy hatalmas budapesti térképpel, mely felirata szerint melléklet a budapesti cím- és lakásjegyzék 1914-i évfolyamához. A térképpel nagy örömet szereztem s mindjárt tanulmányozás alá vettem Óbudát. Ez az a szerencsétlen mostoha került ugyanis, melynek rajza minden közkeletű térképről hiányzik. Legjobb esetben ugy a Császárfürdő táján megszűnik Óbuda a legtöbb térképen, mielőtt megkezdődhetett volna, sőt még ahol jutna hely a számára, ott is inkább címet vagy jelmagyarázatot szoktak helyére nyomtatni. Örömemben, hogy végre térképen is láthatom ezt az egykori külön-várost, mely régebb Budánál, Pestnél, virágzott a rómaiak alatt, benne székelte állítólag Attila, az Isten Óstora, újra felépítették az avarok, majd magyar őseink, volt prépostsági és szabad királyi város, királyi székhely, majd királyi város, közben török gyarmat, azután, mint igen sok családban szokásos, háttérbe szorult ifjabb testvérei mögött, elfonyadt, lerongyolódott, lett belőle a Zichy-család jobbágybirtoka, majd kamarai mezőváros, míg végre 1872-ben Pesttel és Budával egyesülve, az egységes magyar főváros legismeretlenebb, elhanyagoltabb, kisvárosi jellegű kerülőtévé lett elő. Amíg csak könyvből ismertem, akkor is mindig valami romantikus ködön át derengett felém ez a város, most csakugy faltam a térképről kiterjedését, beosztását és első szabad órámban neki is vágtam a helyszíni szemlének.

A családka térkép

A Margit-hidtól északra eső egész budai területet Óbudának szokták tartani, pedig hát egy darab még a II. kerülethez tartozik, azután meglehetősen távolságra Ujlak

terül ol, az egykori Szentháromság falva és Szentjakabfalva helyén keletkezett Felhéz város utódja. Jódarabig a meredek a részben levágott hegység és a Duna közt olyan keskeny a térség, hogy csak az egyetlen Zsigmond-utca fér el rajta, ez sem valami nagyon lakott hely, mert jobboldalon az Irgalmasok kórháza, a Lukácsfürdő és a Császárfürdő nagy tömbjei töltik be jódarabon. A Zsigmond-térnél háromfelé hajlik az ut. Balra az Ürömi-ut elvezet a Szépvölgybe, innen a Pálvölgybe, a pár éve felfedezett híres cseppkőbarlanghoz. Egyenesen előre, észak felé viláslán visz a Duna felől a Lajos-utca, balról a Bécsi-ut. Ez így van a természetben is és a térképen is, hanem ami azután jön, abban lényegesen téved vagy Óbuda, mert nem alkalmazkodik a térképhez, vagy a térkép, mely nem tartja magát Óbudához. A háboru óta nem keresgéltem soha senkinél a felelősséget s így minden vád nélkül csak mellékesen megállapítom

a tényállást. Utalok egy harmadik tényezőre is: nevezetesen a járó-kelőkre, akiktől a vándor felvilágosításokat kérhet. Szintén csak mellékesen jegyzem meg, hogy nagyban és egészben ezek utbaigazításai sem alkalmazkodnak sem a helyi viszonyokhoz, sem a térképhez.

Óbuda egyik specialitása, hogy tele van terekkel. Helyenként két utca összeszőgellését vagy egy-egy utca részletét változtatosság kedvéért elnevezi törnek, másutt egy akkora üres helyet, hogy jókora falu elférne rajta, nemes egyszerű

séggel délen Viador-utcának, nyugaton Bécsi-utnak, északon Selmecei-utcának neveznek. Hogy keleti oldala milyen névre hallgat, nem tudom, mert ott nem jártam, a térkép szerint vagy Pacsirtamező-vagy Kiskorona-utca. T. i. a térkép ezt az óriási teret beépített tolektömbökkel kockázza tele és közbül Szölő-, Zápor-, Tímár- és San Marco-utca nevű keresztutcákkal jelöli meg. A tér helyenként gyári salakkal beszórva, még egy árva fűszálnak sínés nyoma sehol rajta. Középe táján egy hosszú barakkszerű bekerítetlen ház húzódik végig. Budapestről lévén szó, nem tartom lehetetlennek, hogy ezt a felunyl helyet a térkép megjelenése óta tették térré néhány utca összes házainak lebontásával, az azonban teljesen bizonyos, hogy kissé odább a Mailáth- és Miklós-utca nem azóta épült fel. A térképen pedig beépítetlennek van feltüntetve az egész tömb, ahol zárt sorban állnak a jó pár évtizedes házak rajtuk. De ne keverjük össze a dolgokat, menjünk sorjában.

A kiscelli vár

Az első tér neve Zsigmond-tér, áll rajta egy Szentháromság-szobor, melyet még 1712-ben helyeztek ide a Várból. Ferretti Bernát olasz művész munkája. Azután jön a Kolosy-tér, ennek sarkán áll az 1708-ban épített barokk újlaki templom; állítólag az Árpádok alatt egy kápolna állt a helyén. Most óriási bucsukat rendeznek július elején s a templomtól kezdve addig a bizonyos üres térig tele vannak vásáros bódékkal az utcák.

Baloldalt jódarabig kopasz hegyek huzódnak a Bécsi-ut mellett. Egy kisebb téglavető hátamögött néhány düledező sírkő látszik, egy bekerítetlen elhagyott temető maradványa, felette egy sportpálya. A kapura három helyen is kiírták, hogy a legszigorubban tilos a gyár udvarán átjárni a sporttelepre. Odébb messzire sötétlik egy hegyfokon valami hatalmas épület. Legalábbis várnak látszik. Jelenleg a Mágnás Elza ügyből jólismert *Schmidt* Miksa bécsi gyáros butormuzeuma. Különben a trinitáriusok kolostorának építette *Zichy* Péter gróf özvegye, *Bercsényi* Zsuzsánna 1738-ban, a belefoglalt templomát maga a gróf 1724-ben. A *Zichyek* a török uralom után Óbuda földesurai voltak és emlékükkel találkozunk minden lépten-nyomon. Gyönyörű rokokó kastélyuk a régi dohánygyár udvarán van ugyancsak elhanyagolva, a hozzátartozó kápolna kirug a *Hajógyár*-utcaára. A *Flórián*-téren álló szoboresoportozatot is egyik *Zichyné* állíttatta 1738-ban. A trinitáriusok hajdani kolostorát kiscelli várnak hívják, mert a kiscelli dombon van; régen ez is keresett bucsujáráhely volt. Alatta sülyedt kis falusi házak látszanak, boldogan köszöntöm a bekerítetlen kertjeikben meredező gémeskutakat, közbe kiemelkedik a gyógyíthatatlan betegek kórháza (*Irgalomház*), a *Jó Pásztor Intézet* s a mindkettőnél jóval nagyobb *Szent Margit Közkórház*. Azután ugyanazon a soron jön az Ujlaki Téglá- és Mészégető r.-t. telepe tizennégy párhuzamos barakkal, melyekben összesen 107 munkáslakás van. A vámsorompó felett balra árnyas, fával beültetett temető néz le a domboldalról, ezt sem használják már, de azért nem sajátítják ki, mert nem esik utba. A Bécsi-utból a széles, falusias kis

földszintes házakkal sűrűn beépített *Vörösvári-ut* vezet erős szög alatt vissza a Duna felé. Elején valami elhagyott gyárépület áll, el lehetne helyezni bele néhány vonatnyi vagonlakót.

A halottak pusztuló birodalmában

Balra, a szomszédutcában egy nagy temető látszik. Odasétálok, a kerítés falrészre két utcára megmaradt. A kapun házszám: *Körház-utca 31*. A négyszögű sírkert nyugati és északi fala eltűnt, maga a temető átjáróhely és soha sivárabb látványt ennél nem láttam. Egyetlen szál virágnak, bokornak híre nincsen. A sírkövek nagyrésze ledöntve, az út mellőli részről elhordozva. Közepén egy kis düledező kápolna, mennyezete lehullott, szabadon lógnak le a nádszálak róla. Előtte jobbról-balról egy-egy nyolcszögű magas siremlék, egyik egy katonai család hantját jelöli, mint ahogy általában igen sok nyugalmazott tiszti sírja van a múlt század közepéről, a másik olasz feliratu, a *d'Pellegri*-családé. A legrégibb kő az egész temetőben 1810-ből való, de felirata olvashatatlan. A kápolna előtt egy öreg bácsi pipázgat, közömbösen meséli, hogy a temető széle azért olyan üres, mert a sírköveket elhordták a környékre kemencéet csinálni. Különben pár éve még gyönyörű park volt a sírkert, a kommunizmus alatt pusztult így el. Most kisajátítják s valami óbudai sportegyesület kéri pályának. Odébb, a Duna-felé van még három kisajátítás alá eső temető. A *Mailáth-utca* baloldalán megtalálom hamar az egyiket. A 42. szám mellett nyitott, névtelen utca sarkán áll néhány tömör, négyszögű sírkő 1866—82 évekből. Egyrésze kidőltve, egyiklen egy vénasszony ül és haris-

nyát köt. Háta mögött két maszatos
gyerek verekedik egy kis kócostoréri.
Az öregasszony szidja mind a kettőt olyan
saját külön óbudai nyelven, hogy ennek
hallatára Goetheól Gerhart Hauptmannig
minden német klasszikus motollaként fo-
rogna sirjában. Pár lépéssel odébb a Rak-
tár-utca sarkán deszkakerítés őrizi a re-
formátus temetőt. Mailáth-utca 53. Egy
mérgező kutya alig akarja megengedni,
hogy megnézzem. A kövek közt kifeszít-
ett kötélén ruha szárad, a kerítés tövé-
ben kisebb zöldségeskertek náddal elke-
rítve és ajtó helyett sírkövekkel megtá-
mogatva. A sírok közt helyenként átga-
zolhatatlan bozót. Egy csoportban csupa
hajós-sír, a Dunagőzhajózási Társulat
református németjei fekszenek benne.
Egyébként csupa magyar felirat minde-
nütt, a nemes Elek, Harsányi, Komáromy,
Komjáthy, Dózsá, Kecskeméthy, Losonczy
neveket olvasom. Van ugyan egy német
is: Carl Tollaszy 1879. Az evangélikus te-
metőben egyetlen magyar feliratot sem
láttam, a katolikusban annyi száz közt az
egyetlen Vödrösnéét.

Rejtélyes ház a Szentendrei-úton

A temető mellett hatalmas fővárosi is-
kola emelkedik, az uttestet feltöltötték a
kedvéért, s így be lehet látni a szomszéd
utcákba. Valami sajtószerű ellip-
szisalakú ház teteje látszik ki. A Szent-
endrei-út 66. számú ház udvarán van, de
arról az oldalról nem látszik. Bemegyek az
udvarra: a legváltozatosabb építési módban
lehet gyönyörködni. Balról vékony osz-
lopu széles tornác, jobbról összevissza
toldott kunyhók, a hatalmas telek közepén
pedig az a bizonyos várszerű ellipszis-
alakú ház. Emeletes, belül körülfutó
tornáccal. Alapja félszáz faragott kocka-
kövekből áll. Kicsődül az egész la-
kosság, de senki sem tud felvilágosítást
adni, hogy mi lehetett ez az épület. Egy
ingujjas férfi azt sejté, hogy török fürdő

volt, egy nyolevanéves öregasszony úgy
hallotta gyermekkorában, hogy selyem-
gyárnak építették. A szomszéd félken va-
lami barakkház előtt a folyamórség egy
szakasza gyakorlatozik, odébb a Duna-
partra rug ki frissen meszelt régi kaszár-
nyájuk. A kőtembermagasságnyi hatalmas
kőfal messze elnyulik, a dunai oldalon
azonban fel lehet rá mászni és látom,
hogy zsidó temető. Olyan sűrűn állnak a
sírkövek, mint a gyújtó a dobozban. A
térkép a kaszárnya és a temető közt kü-
lönben utcát jelöl meg. Tessék eligazodni
rajta!